

Razvijanje knjižnične vzgoje pri pouku spoznavanja okolja v tretjem razredu

Developing Library Education during Environmental Education Lessons in Third Grade

Mateja Petan

Izvleček

Šolska knjižnica je pomemben del osnovnošolskega izobraževanja. Prek medpredmetnega povezovanja s preostalimi učnimi predmeti pri učencih razvija kompetence na treh ključnih področjih – branje, informacijska pismenost in učenje. V prispevku je osvetljen teoretični del knjižnične vzgoje ter konkretni primer povezovanja raziskovalnega dela pri pouku spoznavanja okolja ter knjižničnega informacijskega znanja.

Ključne besede: knjižnično informacijsko znanje, raziskovanje, medpredmetno povezovanje, spoznavanje okolja

UDK 027.8:5

Abstract

The school library is an important part of primary education. Through cross-curricular integration with other subjects, it develops pupils' competences in three key areas – reading, information literacy, and learning. The article sheds light on the theoretical premises of library education and gives a concrete example of integrating research work during lessons in environmental education and library information skills.

Keywords: library information skills, research, cross-curricular integration, environmental education

1 Uvod

Zaradi nagle rasti informacij in hitrega napredka večina informacij, ki jih pridobimo in se jih naučimo, zastara v obdobju petih let. Pogosto zaradi kopice informacij, ki jih ne moremo več ustrezno memorizirati, le-te pozabimo. Kot rešitev se ponuja znanje pridobivanja zanesljivih virov informacij in kritično mišljenje.

1.1 Knjižnično informacijsko znanje

1.1.1 Kaj je knjižnična vzgoja?

Pojem knjižnična vzgoja lahko enačimo s knjižničnim informacijskim znanjem (KIZ). Zajema spoznavanje informacijskih virov, njihovo organizacijo, vrednost in rabo. Kasneje tako omogoča samostojno pridobivanje, izbiro in ovrednotenje informacij – široko uporaben model razreševanja raziskovalnih in drugih problemov.

Devetletka naj bi prinesla boljšo povezanost različnega znanja in vključevanja medpredmetnih povezav, med drugim tudi KIZ-a, ki je v posodobljenih učnih načrtih postalo kroskurikularna tema. Cilje in vsebine izvajata učitelj predmeta in knjižničar, tako da načrtujeta vsak svoje cilje in vsebine, uro izvedeta skupaj v knjižnici, ob tem pa učenci usvajajo cilje in vsebine predmeta, hkrati pa tudi določene knjižnične in informacijske spretnosti (Steinbuch, 2002).

1.1.2 Pomen in koristi

Vsaka dejavnost, ki jo izvajamo, mora za svojo smotrnost imeti tudi jasni končni cilj. Če pogledamo na formalno izobraževanje res kot celoto, je eden izmed končnih ciljev le-tega posameznik, ki obvlada informacijski proces za samostojno učenje. Sposoben je samostojnega pisnega dela, tvorjenja seminarskih, maturitetnih ali raziskovalnih nalog.

V prvem triletnem devetletne osnovne šole učenec prek KIZ-a pridobiva prve izkušnje o šolski knjižnici. Spoznava prostor, ustrezno vedenje, protokol izposoje in vračanja ter gradivo. Razvija se v samostojnega bralca in uporablja osnovne storitve šolske knjižnice. V drugem triletnem usvojeno znanje in vedenje nadgrajuje. Spoznava različne medije v šolski knjižnici, zna uporabljati enciklopedije in leksikone.

Njihovemu izvajanju so namenjene štiri pedagoške ure letno v vsakem oddelku, kar pomeni, da je učenec deležen 36 pedagoških ur v devetih letih šolanja.

1.2 Šolska knjižnica kot učni prostor

Knjižnica je drevo življenja, informacijska pismenost pa lestev do njegovih sadežev (Novljan, 2010).

S svojimi storitvami šolska knjižnica tako podpira učenje in poučevanje ter predstavlja odprto učno okolje za vse udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa (Steinbuch, 2010).

Novljan (2010) opredeli šolsko knjižnico kot informacijski in komunikacijski center vzgojno-izobraževalnega dela, ki z zbirko knjižničnega gradiva, informacij in z bibliopedagoškimi storitvami omogoča vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega programa uresničevati cilje izobraževalne organizacije v skladu z načeli vzgojno-izobraževalne dejavnosti pri razvijanju znanja, sposobnosti, spretnosti in navad.

Ob ustrezni knjižni zbirki je pomemben kriterij za dobro šolsko knjižnico tudi prostor. Poleg prostora za izposajo in vračanje gradiva, prostora za učno tehnologijo, kotička za najmlajše, kjer so slikanice zložene na nižjih policah ali v zabojih, oddelka za leposlovje za večje učence in razvrščenih knjig strokovne literature je za učenje s pomočjo informacijskih virov pomemben prostor za branje, raziskovanje in pisanje v neposredni bližini strokovnega knjižnega gradiva.

**S svojimi storitvami
šolska knjižnica
podpira učenje
in poučevanje ter
predstavlja odprto
učno okolje za
vse udeležence
vzgojno-
izobraževalnega
procesa.**

SPLOŠNI CILJI KIZ

01

1. TRILETJE

Spoznava:

- ozračje knjižničnega prostora,
- ureditev knjižnice,
- osnove vedenja in obnašanja v knjižnici,
- postopek izposoje in vračanja gradiva,
- starostni stopnji primerno gradivo.

Postaja samostojni bralec.

Uporablja osnovne storitve šilske knjižnice.

Se motivira za branje.

02

2. TRILETJE

Spoznava knjigo kot najštevilčnejši medij v šolski knjižnici.

Spoznava pot knjige od ustvarjalca do uporabnika.

Seznani se s fizičnimi deli knjige in bibliografskimi podatki, ki so pomembni za njeno identifikacijo.

Postopoma spoznava tudi sekundarne informacijske vire.

Za iskanje informacij uporablja različne iskalne zahteve.

Zna uporabljati splošne enciklopedije in leksikone.

Slika 1: Splošni cilji knjižničnega informacijskega znanja
Avtorica: Mateja Petan, 2023.

Slika 2: Neposredna bližina študijskega dela in strokovnih knjižnih gradiv
Foto: Mateja Drnovšek Zvonar, 2022.

1.3 Učenje s pomočjo informacijskih virov

Ko učenci usvojijo tehniko branja, lahko kot novo metodo poučevanja in učenja uvedemo učenje s pomočjo informacijskih virov. Steinbuch (2002) piše, da s takšnim pristopom zmanjšamo vlogo učitelja kot edinega prenašalca znanja, povečamo pa aktivnost učencev, ki jih tako navajamo na samostojno pridobivanje znanja in informacij. Učitelj, ki je strokovnjak za posamezno predmetno področje, je kompetenten za vrednotenje vsebinskih informacij, knjižničar pa je v tem procesu odgovoren za usposabljanje učencev pri pridobivanju in usvajanju temeljev informacijskega procesa. Pri učenju iz informacijskih virov učenci hkrati usvajajo spretnosti informacijske pismenosti in predmetnih vsebin med uporabo različnih informacijskih virov pri obdelavi ene same teme.

Takšen način dela krepi medpredmetno povezovanje učenja knjižničnega informacijskega znanja z znanjem drugih predmetov.

2 Razvijanje knjižničnega informacijskega znanja pri pouku spoznavanja okolja v tretjem razredu

Pri pouku spoznavanju okolja sem se odločila, da bodo učenci del znanj pridobili z raziskovalnim delom oziroma prek učenja s pomočjo informacijskih virov. Cilja takšnega dela sta bila pri pouku spoznavanja okolja pridobivanje strokovnih znanj o določeni temi ter plakat, ki so ga učenci predstavili; hkrati pa so bili zajeti tudi cilji knjižnične vzgoje. Učenci so utrdili cilje KIZ-a prvega triletja osnovnih šol in tudi nekaj ciljev KIZ-a iz drugega triletja – za iskanje informacij uporablja različne iskalne zahteve ter zna uporabljati splošne enciklopedije in leksikone.

Učitelj, ki je strokovnjak za posamezno predmetno področje, je kompetenten za vrednotenje vsebinskih informacij, knjižničar pa je v tem procesu odgovoren za usposabljanje učencev pri pridobivanju in usvajanju temeljev informacijskega procesa.

FAZE UČENJA S POMOČJO INFORMACIJSKIH VIROV

1

DOLOČITEV TEME

- Vsak učenec svojo temo
- V skladu z učnim načrtom predmeta SPO

ISKANJE GRADIV

- Ponovitev rabe kazal
- Lociranje strokovne literature

2

3

SAMOSTOJNO BRANJE IN IZPISKI

- Zahtevano branje z razumevanje
- Sprotno oblikovanje izpiskov
- Razvijanje kritičnega mišljenja

SKELET NALOGE

- Oblikovanje načrta, manjših poglavij določene teme
- Uvid v širino teme, celoto

4

5

DODAJANJE

- Dopolnitev ključnih besed in povedi iz izpiskov

OBLIKOVANJE PLAKATA

- Pozicioniranje na plakatu
- Kreiranje in iskanje slikovnih gradiv

6

7

NAVAJANJE VIROV

Delo je potekalo v šolski knjižnici v manjših skupinah glede na časovnico plakatov. Na naši šoli imamo dobre pogoje – veliko aktualnih knjižnih gradiv ter usposobljen kader. S šolsko knjižničarko sva se dogovorili, kako bodo potekale ure ter najini vlogi. Moja pretežno za vrednotenje vsebinskih informacij in njena predvsem za prikaz ter usmerjanje pridobivanja, usvajanja temeljev informacijskega procesa.

Učencem sem najprej določila teme. Vsak učenec je obravnaval svojo temo. Upoštevala sem, da so bile del učnega načrta spoznavanja okolja v 3. razredu. Razmišljala sem tudi o dostopnosti gradiva v naši šolski knjižnici.

Delo smo nadaljevali v študijskem delu šolske knjižnice. Knjižničarka jim je pokazala oddelek strokovne literature ter posamezne police s knjižnimi gradivi glede na določeno tematiko. Pri uri slovenskega jezika smo se učili rabe abecednih in tematskih kazal, kar smo ponovno ponovili na konkretnem primeru.

Učencem sva pomagali z izbiro knjig, ki so jih nato sami prebirali. Ključne besede, bistvene krajše povedi so sproti pisali na list papirja. Odločiti so se morali, kateri podatki so bistveni, in tako so hkrati krepili tudi kritično mišljenje. S pomočjo izpiskov so oblikovali skelet oziroma načrt svoje naloge. Faze branja gradiv, oblikovanja izpiskov ter skeleta naloge so trajali dve do tri pedagoške ure.

Ključne besede in krajše povedi so dopolnili, dodali in oblikovali končne misli na posamezne manjše liste. Tretješolci te pogosto le prepišejo iz knjižnih gradiv. To fazo so lahko opravili v knjižnici, učilnici ali doma. Trajala je različno dolgo.

Doma so oblikovali plakat. Narisali so tudi slikovno gradivo ali ga poiskali na spletu ter natisnili. Svoj plakat so predstavili sošolcem in sošolkam.

Pri evalvaciji aktivnosti sem ugotovila, da učence nisem usmerila k navajanju virov. Takšno odločitev sem sprejela predvsem zato, ker je del ciljev KIZ-a zadnjega trilettja. Kljub temu pa bom pri prihodnji takšni aktivnosti učencem dala navodilo, da na list papirja zapišejo ime avtorja in naslov knjižnega gradiva ter prilepijo v kot plakata.

Slika 3: Faze učenja s pomočjo informacijskih virov
Avtorica: Mateja Petan, 2023.

Slika 4: Faza prebiranja knjižnih gradiv in iskanje informacij
Foto: Mateja Petan, 2023.

Sklep

Formalno izobraževanje naj bi med drugim posameznika opolnomočilo za samostojno pisno delo, oblikovanje seminarske naloge idr. Za doseg tega cilja pa je treba učence opremiti z znanji informacijskega procesa za samostojno učenje. Pomembno je, da aktivno spoznajo vse stopnje procesa in jih strokovni pedagoški delavci (učitelji in knjižničarji) le ustrezno podpremo oziroma usmerjamo. Učenci bodo postali samozavestnejši, samostojnejši v učnem procesu in uspešnejši.

Viri in literatura

Kolar, M., Krnel, D., Velkavrh, A. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Steinbuch, M., Novljan, S., Zabukovec, V., Andrin, D., Brilej, I., Fekonja, R., Kosi, J., Kuštrin Tušek, N., Prijol, V., Vagaja Petrič, N., Zwitter, S. (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Knjižnično informacijsko znanje*. Zavod RS za šolstvo.

Sušec, Z., in Žumer, F. (2005). *Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Stružnik, E. idr. (2002). *Učenje in poučevanje s knjižnico v osnovni šoli*. Zavod RS za šolstvo.

Mateja Petan, učiteljica razrednega pouka, zaposlena na Osnovni šoli Polje
Naslov: Osnovna šola Polje, Zaloška cesta 189, 1260 Ljubljana Polje
E-naslov: mateja.petan@ospolje.si